

HEEMKUNDEKRING GROESBEEK

NIEUWSBRIEF 12

www.heemkundekringgroesbeek.nl

verschijnt twee keer per jaar

MEI 2013

jaargang 8

COLOFON

Uitgave van de Vereniging Heemkundekring Groesbeek

Redactie:

Sjef Schmiermann
Bram den Boer
Jan Norp

Archiefonderzoek:

Gerrie G. Driessen

Fotografie:

Jean van Bernebeek
Jan Norp
Historisch Fotoarchief Heemkundekring

Redactieadres:

Gen. Gavinstraat 48
6562 ML Groesbeek
tel 024 397 2118

Abonnement

aanvragen via
denboer.bram@gmail.com

© **Heemkundekring Groesbeek**

Torens van Groesbeek (3)

Toren van in september 1944 verwoeste kerk van De Horst

ACTUALITEITEN – ACTIVITEITEN

INFOPANELEN BIJ KERK KASTEELLOCATIE HÜSENHOFF

Door het bestuur van de Heemkundekring is vele jaren bij de gemeente aangedrongen op plaatsing van informatiepanelen bij de Protestantse kerk en bij de kasteel/woontorenlocatie aan de Hoflaan. Ons verzoek werd enige tijd geleden serieus opgepakt en heeft nu geresulteerd in prachtige ontwerpen van panelen op zelfs drie locaties. Niet alleen bij genoemde twee plekken, maar ook bij het nog in ontwikkeling zijnde woongebied Hüsenhoff (bij eind Hoflaan/Mariëndaalseweg). In dat gebied werd enige tijd geleden onder meer een uitgebreid grafveld blootgelegd uit de late IJzertijd/Romeinse tijd. Vandaar!

Het gaat dus om drie informatiepanelen, die als ‘rode draad’ de oude loop van de Groesbeek gaan markeren. Ze zullen zowel van educatieve als van toeristische waarde zijn. Het is de bedoeling om via een wandelpad deze route te kunnen volgen. Dat is voorlopig nog toekomstmuziek.

Paneel bij kerk

Paneel op kasteellocatie

De panelen zijn opgebouwd uit drie geledingen: de middelste geeft in drie perioden aan hoe het aanzicht van die plek/landschap er toen kan hebben uitgezien. Aan beide zijden van het “drieluik” geven teksten en afbeeldingen een illustratie van de verschillende perioden. De panelen zijn uitgevoerd in een gedekte groene kleur. *Tijdslijn*, een samenwerking van vier historici met verschillende achtergronden en specialismen, ontwierp de informatiepanelen. Peter Nuyten maakte de prachtige tekeningen, Bureau BUUV deed de vormgeving. Nadere informatie op <http://www.tijdslijn.nu/tijdslijn04.htm>

Inmiddels zijn de ontwerpen klaar voor de kerk en de kasteellocatie. Deze ontwerpen, welke hierboven in miniatuur zijn afgebeeld, zijn in de bijlage bij deze nieuwsbrief op A4-formaat opgenomen.

Deze panelen worden op vrijdag 31 mei a.s. feestelijk onthuld (in ieder geval het paneel bij de kerk). De gemeente geeft er een feestelijk tintje aan. Na het openen van de expositie van Ingrid Claassen in het gemeentehuis (rond 20.00 uur) zal de onthulling van het paneel door Bram den Boer, secretaris van onze vereniging die zich jaren voor die panelen heeft ingezet, plaatsvinden.

Nadere informatie over een en ander leest u in de lokale pers. Ook via onze website zal daar aandacht aan worden besteed.

MONUMENT GRAFKRUIS UIT 1645 IN TORENPORTAAL PROTESTANTSE KERK

In de zuidmuur van het torenportaal van de Protestantse Kerk aan de Kerkstraat is een danig geschonden deel van een grafkruis ingemetseld. Dat fragment is ongeveer 67 centimeter hoog en ongeveer 62 centimeter breed. Het bevat de tekst "LEIT BEGRAVEN DIERICK GHERET-/MULLER DIE IS GHESTORVEN DEN 2 .../SEPTEM ao 1645 GOET TROEST DIE SIE...." Het laatste deel van de tekst zal in het hedendaags Nederlands zijn : "God troost de zielen".

Dit bas-reliëf bevat verder een bijzonder fraai kruis met corpus. Over de herkomst van het grafkruis is helaas weinig bekend. Aangenomen mag worden, dat het door architect A. van der Kloot tijdens een in 1946 uitgevoerd onderzoek is opgediept en geborgen, eerst in het oude gemeentehuis en in 1953 (in het kader van de restauratie van kerk en toren) ingemetseld op de hiervoor aangegeven plek in de kerktoren.

Het grafkruis is naar alle waarschijnlijkheid aangetroffen in het deel van het kerkterrein waar in 1953 het schip van de kerk is teruggebracht, in de directe nabijheid van de fundamente van de kerk of aan de buitenrand van het kerkhof, want daartoe heeft het onderzoek van de heer v.d. Kloot zich destijds beperkt. Bijzonder jammer is dat verdere informatie over het grafkruis en de heer Muller niet kon worden achterhaald en bovendien zou dit voor Groesbeek unieke grafkruis een veel beter zichtbare plek verdienen in de kerk of toren.

Bijgaande foto is begin 2012 gemaakt door Jean van Bernebeek.

KENT U HEM NOG? ARNOLD LUIJBEN

In het gezin van gemeentesecretaris C.A. Luijben (zie Nieuwsbrieven 10 en 11) kwam in 1923 Arnold Luijben ter wereld. Hij was de tweede in de rij. Drie kinderen zouden nog volgen. De onlangs overleden Thom was de oudste. Arnold ging als 'Broer Luijben' het levenspad op. Op dertienjarige leeftijd ontdekte hij zijn liefde voor de fotografie en dat is ook zijn levenswerk geworden. De vierjarige vakopleiding wist hij in twee jaar met een diploma af te sluiten. In de kelder van het ouderlijk huis aan de Ottenhoffstraat richtte hij zijn doka in.

Toen op 17 september 1944 de 82nd Airborne Division Groesbeek kwam bevrijden, schoot Arnold menig filmrolletje vol. Fotomateriaal dat hij tijdens de bezetting had gekoesterd om het in te zetten bij de bevrijding.

Helaas raakte hij gewond door een granaatscherf. Hij werd afgevoerd en zijn camera met de rolletjes bleven achter en zijn ontvreemd. De foto's van de luchtlandingen waarover we nu beschikken, zijn van Jaap Beijnes. In het voorjaar van 1945 kwam Arnold als een van de eerste bewoners terug naar het verwoeste Groesbeek.

Hij maakte honderden foto's van vernielingen, kadavers en lijken van gesneuvelde soldaten. Een gevaarlijke klus want het Groesbeekse grondgebied was bezaaid met mijnen, booby-traps en ander oorlogstuig. Van deze opnamen is in de boeken van Gerrie Driessen over de oorlogsjaren en de jaren van wederopbouw dankbaar gebruik gemaakt.

Enkele jaren na de oorlog vertrok Arnold Luijben naar Doetinchem, waar hij zich verder bekwaamde in de bedrijfsfotografie. Samen met zijn vrouw, de Groesbeekse Tilly Cillessen, begon hij een zaak in een houten keet. Na grote opdrachten van Trio, Atag, Dru en Pelgrim liepen de zaken goed en werd een atelier voor industrie- en reclamefotografie in gebruik genomen. Na zijn pensionering schenkt Luijben zijn fotoarchief van de verwoestingen na de oorlog aan het Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945. In 1996 overlijdt Arnold Luijben op 73-jarige leeftijd. Zijn weduwe schenkt in 1997 een groot aantal filmrolletjes aan de Gemeente Groesbeek. Die zijn gedigitaliseerd en bevatten ruim tweeduizend foto's van het Groesbeekse gemeenschapsleven en van portretten. Een selectie van portretten is te zien in de uitgave van Gerrie Driessen

Een eeuw geleden kreeg Lindert Kersten op het gemeentehuis aan de Pannenstraat zijn bouwvergunning voor een woon-bierhuis onder aan de Stekkenberg. Kersten, die door het leven ging met de bijnaam 'd'n dikke Lindert' heeft niet veel bier kunnen tappen, want hij overleed op 22 april 1913. Zijn weduwe hertrouwde daarna nog tweemaal. Eerst met een Duitse weduwnaar die te wapen werd geroepen en al bij het begin van de Eerste Wereldoorlog sneuvelde en vervolgens met Gerardus Claus.

Het werd geen gelukkig huwelijk. Claus koesterde de jeneverfles bovenmatig en werd de deur gewezen. In 1922 overleed moeder Kersten en nam dochter Anna Kersten de herberg over. Anna was toen 22 jaar oud. Ze is bekend geworpen onder de naam 'Anneke van Dös' en kreeg behalve de zorg voor de herberg ook de opvoeding van drie eigen kinderen en vier weeskinderen voor haar kiezen. Al op 18-jarige leeftijd was ze met Theodorus Kersten in het huwelijk getreden.

In 1932 bouwt het echtpaar een zaal aan hun herberg, waarna zij een 'Volledige' drankvergunning krijgen. Voor de Stekkenbergse buurtschap zou café-zaal 'De Amstelbron' een belangrijk trefpunt worden. Zo werd de zaal, behalve voor feesten en partijen, vrijwel direct na de opening gebuikt voor politieke vergaderingen, die georganiseerd werden door de 'Verdinaso' partij van Ernst Voorhoeve. Tijdens de oorlogsjaren zochten Theodorus en Anneke de klan-dizie in Duitsgezinde hoek. In een advertentie in 'De Zwarte soldaat', het blad voor de Weerafdeling van de NSB, van 5 september 1941 maakt Kersten bekend dat Café De Amstelbron voortaan als 'T DIETSCHE HUIS' door het leven gaat. Na de terugkeer uit de evacuatie werd de oude naam hersteld.

Anneke van Dös was het gezicht van 'De Amstelbron'. Zij heeft zestig jaar achter de tapkast 'de teun' gestaan en kon daarom als geen ander vertellen over het caféleven. Humoristisch en gevat verhaalde zij in Stekkenbergs dialect over haar belevenissen. Haar man beslechtte ruzies in de herberg door de vechtersbazen persoonlijk naar buiten te gooien. Anneke werd in de zaak gesteund door haar twee dochters Annie en Leny. De markante tweeling ontpopte zich tot vaardige herbergiersters, zodat Anneke na het overlijden van Dös in 1953 niet alleen voor de zaak hoefde te zorgen. Ofschoon Anny en Leny van opschik en humor hielden, bleven ze beiden ongehuwd. In 1971 vertrokken ze en werd de zaak verhuurd. Het bleef een horecabedrijf. Vanaf april 2013 wordt het cafégedeelte een Afghaans restaurant. Maar in de zaal blijven bingo, bruiloft en carnaval de toon aangeven.

Gegevens ontleend aan G.G. Driessen, Groesbeek over Dorp – Herwendaal – Dries en Stekkenberg, Groesbeek 2003.

SPOREN UIT HET VERLEDEN DE MARECHAUSSEEKAZERNE VAN 1938

De handhaving van de openbare orde en het opsporen van wetsovertreders was in een kleine gemeente als Groesbeek niet altijd vanzelfsprekend. In zijn boek *Mannen in Uniform en te Wapen in Groesbeek (2001)* heeft Gerrie Driessen daaraan ruime aandacht besteed. Terwijl de plaatselijke veldwachter gewoon deels vanuit zijn eigen huis en deels vanuit het gemeentehuis zijn werk kon doen, moest voor de leden van de Koninklijke Marechaussee en na 1945 van het Korps Rijkspolitie een echt bureau en dienstwoningen beschikbaar zijn. Vanaf 1896 kon een bureau met dienstwoningen op het perceel Binnenveld 20 worden gebruikt, maar op de duur waren de gebouwen minder geschikt, omdat het bureau aan de achterzijde van de dienstwoningen lag.

Pand Binnenveld 20 in 2013

Marechausseekazerne in 1938

Politiebureau in 2013

In 1936 werd de gemeente min of meer gedwongen een nieuw kazerne te bouwen. Omdat binnen de dorpskom geen grond beschikbaar was, werd gekozen voor een perceel aan de Molenweg. In de crisistijd van toen was de bouw ook voor de inschrijvers een hachelijke kwestie. De gegunde aannemer Cillessen en zijn familie hebben nog jaren daarover kopzorgen gehad. Maar op 1 januari 1938 kon de nieuw marechausseekazerne in gebruik genomen worden. Deze bestond uit een bureau, vier dienst-woningen en een paardenstal.

In 1993 werd de Rijkspolitie samengevoegd met de toenmalige Gemeentepolitie en kwam het politiebureau te vallen onder de hoofdcommissariaat van Nijmegen. Inmiddels was de behoefte een dienstwoningen vervallen. De drie toen nog bestaande dienstwoningen werden bij het politiebureau getrokken. Daarbij verdwenen in de gevel langs de Molenweg de twee woningingen. Dit gaf, omdat de kazerne een gemeentelijk monument is, wat problemen, maar de huidige gevel is toch monumentwaardig gebleven.

JUBILEUM FANFARE WILHELMINA VIERT HONDERDVIJFTIENJARIG BESTAAN

Op 31 augustus 1898 viert Prinses Wilhelmina haar 18de verjaardag. Het hele land verkeert in feeststemming en ook in Groesbeek wordt deze dag op passende wijze gevierd. Om de feestvreugde extra luister bij te zetten geeft de fanfare uit Heumen een concert voor het raadhuis. De mensen vinden het prachtig maar tegelijkertijd is het voor hen onverdraaglijk dat hier geen Groesbeeks fanfarecorps staat te spelen. Terwijl de Heumense fanfare op die gedenkwaardige 31ste augustus de laatste tonen van het Wilhelmus wegblaast, steken enkele Groesbekers de koppen bij elkaar. Ter plekke besluiten ze dat Groesbeek koste wat kost een eigen fanfare zal krijgen.

Enkele dagen daarna werd bekend gemaakt dat gemeenteontvanger en organist van het parochiekoor G. Th. Michels de muzikale leiding van de nog op te richten muziekvereniging was toevertrouwd. Ook trokken de mannen al kort na hun besluit op zondag naar 'het Pruisisch' om de kunst eens af te kijken bij de Kranenburgse Musikverein. De eerste presentatie aan de Groesbeekse bevolking liet niet lang op zich wachten. Op 6 september 1898, de dag waarop de inhuldigingsfeesten van koningin Wilhelmina werden gevierd, trok een naamloos 'fanfarecorps' met papieren mutsen en toeters luidkeels toeterend door het dorp. Met dit staaltje van typisch Groesbeekse humor maakten de initiatiefnemers hun dorpsgenoten duidelijk dat zij serieuze bedoelingen hadden. Hoe serieus bleek enkele maanden later toen op 1 november in de oude jongensschool aan de Kerkstraat de officiële oprichting plaats vond van Muziek- en Toneelvereniging Wilhelmina'.

Naar we nu kunnen vaststellen is 'Muziek- en Toneelvereniging Wilhelmina' een 'blijvertje'. Al honderdvijftien jaar lang geeft deze vereniging acte de présence bij talloze feestelijke gebeurtenissen in het dorp. De betekenis van de vereniging gaat verder dan alleen het muzikaal opluisteren van feesten en andere bijzondere gebeurtenissen. Zonder overdrijving mogen we fanfare en toneelvereniging tot de drijvende krachten achter de culturele ontwikkeling van Groesbeek rekenen. Dankzij de fanfare konden en kunnen vele Groesbekers hun muzikale talenten ontwikkelen en genieten anderen van kwalitatief hoogstaande muziekuitvoeringen.